

ET-401 1 Profesjonsetikk

Kandidat-ID: **5001**

Oppgaver	Oppgavetype	Vurdering	Status
1 ET-401 24.11.2015	Flervalg	Automatisk poengsum	Levert
2 ET-401 24/11-2015 oppgavetekst	Skriveoppgave	Manuell poengsum	Levert

ET-401 1 Profesjonsetikk

Emnekode	ET-401	PDF opprettet	04.03.2016 09:46
Vurderingsform	ET-401	Opprettet av	Kristina Andersen
Starttidspunkt:	24.11.2015 09:00	Antall sider	7
Sluttidspunkt:	24.11.2015 15:00	Oppgaver inkludert	Ja
Sensurfrist	201512150000	Skriv ut automatisk rettede	Ja

Section 1

1 OPPGAVE

ET-401 24.11.2015

Emnekode: ET 401

Emnenavn: Profesjonsetikk

Dato: 24. november 2015

Varighet: 6 timer

Tillatte hjelpemidler: Ingen

Merknader: Ingen

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Nei

Ja

ET-401 24/11-2015 oppgavetekst

Anten:

Definer først omgrepet profesjonsetikk. Forklar deretter forskjellen på om ein profesjonsetikk er likeins for alle grupper av profesjonar eller ikkje. Bruk gjerne eksempel.

Eller:

Beskriv sentrale trekk ved den historiske utviklinga til profesjon som omgrep. Plasser dernest presseetikken i lys av gjennomgangen. Illustrer gjerne med eksempel.

Fill in your answer here

BESVARELSE

Oppgave 2**1. Innledning - Profesjonenes tvetydige rolle**

Da de første meldingene om terroren i Paris tikket inn, valgte NRK å fortsette med sin vante fredagsunderholdning. Når det franske politiet stormet konsertlokalet Bataclan hadde NRK kommet på banen, men saken ble dekket av en utenriksreporter plassert i Roma, milevis unna hendelsene. På det tidspunktet hadde de fleste sett bilder og vitnesforklaringer som florerte på nettet - Det ble for lite, for sent.

Dekningen av terroraksjonen ble i ettertid debattert, både i sosiale medier, Aftenposten og av Jan Edgar Kokkbold. De reagerte på at NRK hadde fortsatt sitt vante sendeskjema istedenfor å avbryte med ekstraordinære nyhetssendinger. Flere mente at NRK dermed hadde sviktet sin samfunnsansvar, og ikke levert den informasjonen som offentligheten krevde i en kritisk situasjon. Et av argumentene var at de som statseid kanal hadde et spesielt ansvar om å være tidlig ute med å formidle saklig, nøktern og korrekt informasjon.

VG var på andre siden raskt på banen med å dekke nyhetssaken på sine hjemmesider. I løpet av kort tid hadde de løpende informasjon fra nyhetsbyråene, med chat der folk kunne sende spørsmål og "live-stream" fra franske nyhetskanaler. Informasjonen her var rykende fersk, men den kom også da med en pris. Da det begynte å komme inn beskjeder om ulike terrorhandlinger rundt om i byen ble det også kringkastet mye feilinformasjon, blant annet kom det nyhetsmeldinger om angrep både mot Louvre og Pompidou-museet, noe som i ettertid viste seg å være feil.

Disse to episodene er begge eksempler på pressetikk i praksis, og reiser en rekke spørsmål om hvordan man forstår pressenes rolle og hvordan de skal balansere publikums behov om informasjon med andre etiske hensyn. Eksempelene illustrerer også flere etiske utfordringer som oppstår i møtet med en digitalisering der informasjonsflyten går raskere enn noensinne.

For å bedre forstå presseetikken og dens viktighet, vil jeg presentere profesjonsetikkens historie og hvordan forståelsen av profesjonene har utviklet seg. Så vil jeg kort gå gjennom Dzurs teori om demokratisk profesjonalisme, da jeg mener den er sentral for å forstå presseetikken og journalistens rolle slik den fremstår idag. Til slutt vil jeg kort diskutere forståelsen av pressetiske hensyn opp mot generell etisk teori for å vise hvor kompleks hverdagen til en journalist kan være.

2. Profesjonsetikkens historie

2.1 - De klassiske profesjonene slik vi kjenner de idag kan spores tilbake til 1800-tallet, hvor tradisjonelle yrker som lege, prest og jurist ble i større grad formalisert gjennom en lang universitetsutdanner. Kunnskapen og muligheten til å praktisere en profesjon ble dermed mer innsnevret enn den hadde vært tidligere, - en kunne ikke være lege uten å ha lisens, og behandling som ikke ble akseptert av fagkollektivet ble sett på som "humbug". Profesjonskollektivene som oppstod var på en side en måte å verne om deres særinteresser, samtidig hadde de en stor grad av selv-regulering og personlig autonomi i motsetning til mange andre arbeidsgrupper. På grunnlag av av denne store graden av selv-regulering, har de aller fleste profesjonene har dermed utviklet en form for kodeks eller etiske retningslinjer som ligger til grunn for hvordan man skal handle i ulike situasjoner, dette finner vi blant annet i Legeeden og Vær Varsom-plakaten som gjelder journalister i Norge.

Et annet sentralt kjennetegn ved de klassiske profesjonene er tanken om deres samfunnsansvar. I motsetning til økonomen som hovedsakelig tenker nytteetisk og vil ha mest mulig avkastning for minst mulig ressurser, har profesjonsutøveren et sosialt ansvar som beveger seg utover personlige og praktiske hensyn.

"Er det en doktor ombord?" er ikke bare en typisk filmklisje, men sier noe om det plikten en lege har til å hjelpe til i situasjoner, selv utenfor kontoret og satte arbeidstider.

Freidson beskriver en slags "gullalder" for legeprofesjonen i USA på 50-tallet, der profesjonsutøveren var lokalt forankret og hadde stor frihet til å velge medisin, fremgangsmåte og hvor mye han skulle ta betalt for sine tjenester. Her var pasientene mer eller mindre avhengige av hans ekspertise, og det var få valgmuligheter. Det var heller ikke noe sentralt myndighetsorgan som satte overordnede rammer. Etterhvert ble denne store profesjonsfriheten utfordret. En av årsakene til dette var forsikringsselskapene som fikk større makt. Tidligere var normen at personer betalte direkte for tjenester fra egen lomme til legen, men når stadig flere fikk dekket helsetjenester gjennom forsikringsselskap ble dette systemet mer standardisert. På den måten bidro også denne utviklingen til å se legen mer som en tjenesteyter, som du "kunde" kan kreve noe av.

2.2 -Velferdsprofesjoner og semiprofesjoner

Etter andre verdenskrig dukket det opp en rekke *velferdsprofesjoner*, slik som barnevernsarbeider, miljøterapeut og annet helsepersonell. En stadig økning av flere spesialiserte fagområder, har bidratt til å svekke noe av makten man tidligere knyttet til de mer klassiske profesjonene. En var ikke lengre avhengig av legen for alle spørsmål når det kommer til helse, men man kan gå til en som har spesialisert kunnskap. Et moment som kan være viktig å ha med er at mange av disse profesjonene er dominert av kvinner. Sløte og en rekke andre feminister mener at disse profesjonene har opplevd en strukturell nedvurdering, og har ikke samme styrke og grad av selv-regulering som de tradisjonelle profesjonene. Dette er hovedsakelig fordi omsorg blir ikke verdsatt som et profesjonsetisk verdi, men heller sett på som noe iboende i kvinner. De mener derfor at et økt fokus på verdien av omsorg må til for å sikre deres profesjonsmessige integritet. Dette eksemplet illustrerer hvordan profesjonsbegrepet er under diskusjon og ikke kan sees som faste enheter, men snarere i en slags ideologisk drakamp mellom ulike aktører.

Til slutt har man det man kaller *semi-profesjoner*, noen sentrale kjennetegn med denne gruppen er at de ofte har en kortere og mer praktisk rettet utdanning. Et annet skille er at de i fleste tilfeller ikke har en beskyttet tittel, slik som leger og psykologer. Journalisten er kanskje den mest velkjente semi-profesjonen og et spennende objekt å studere rent profesjonsetisk.

En journalist har et viktig samfunnsansvar, med at den skal være en slags vaktbikkje som holder et øye med andre institusjoner og avdekker kritikkverdige forhold, samtidig er profesjonen ikke en beskyttet tittel noe som tilsier at alle kan i teorien være en journalist, et kall stadig flere følger med inntoget av digitale plattformer som blogger, som gjør det lett å ytre seg i offentlige rom.

Journalistikken er også i en særstilling i forhold til mange andre profesjoner i og med at den befinner seg på et sted mellom børs og katedral. Mediene er i stor grad avhengig av reklameinntekter for å overleve. Denne tvetydigheten gjør journalistens rolle spennende å studere i lys av profesjonsetikken. For å illustrere viktigheten av denne profesjonen vil jeg kort presentere Dzur sin teori om demokratisk profesjonalisme og se hvordan det knyttes til pressetikk og journalistens rolle.

2.3 - Profesjon som brobygger?

Dzur ønsker et større fokus på profesjonsutøvernes rolle som brobyggere mellom staten og offentligheten, hvor profesjonsutøverne besitter en kunnskap og evne til å engasjere flere å delta i demokratiske prosesser. Motivasjonen bak denne deliberative vendingen skyldes et gapende hull i engasjementet mellom staten og den generelle offentligheten. I mange land er valgprosentene svært lave (og synkende), hvor noe av årsaken er at folk flest har liten innsikt i demokratiske prosesser da det i stor grad gjennomføres bak lukkede rom eller avgjørelser blir gjort av eksperter. Dzur baserer denne teorien om et mer deliberativt demokrati på to ulike tankegodts:

Den første er *Social Trustee-modellen* inspirert av sosiologer som Durkheim og Tawney. Durkheim mente at profesjonene kunne fungere som et slags sosialt lim i det moderne samfunnet, og på den måten skape et engasjement som nasjonsstaten ikke kunne med sin størrelse og fragmenterte struktur. Denne modellen

mente at profesjonsutøverne var egnet til å engasjere offentligheten fordi de hadde en spesialisert kunnskap og var apolitiske representanter for sivilsamfunnet, kun styrt av et større sosialt samfunnsansvar. Målet i denne teorien er at profesjonene skal arbeide *for* offentligheten. Denne tanken finner man også igjen i pressetikken, en journalists lojalitet ligger først og fremst hos publikum eller leseren, og en har et samfunnsansvar for å dekke saker på en korrekt og objektiv måte.

I den *radikale kritikken* er Foucault er en av de som har kritisert profesjonene fra et maktperspektiv, hans poeng er at ulike profesjoner på ingen måte kan sees som apolitiske. Profesjonene og institusjonene har fått sin makt gjennom monopoliseringen av kunnskap og ved å beskytte egne interesser. Dette synet kan man knytte tilbake til eksempelet jeg viste i tilknytning til velferdsprofesjoner og deres "lavere" ideologiske status. I den radikale kritikken kan dermed ikke profesjonsutøveren fungere som en mellommann for offentlige interesser, fordi han ikke representerer denne gruppen.

Det kritiske perspektivet gir også viktige momenter når det kommer til pressetikken fordi det belyser hvordan usynlige maktstrukturer opprettholdes og skapes i møtet med ulike profesjoner. Et viktig spørsmål å stille seg er: Hvem kommer til orde i nyhetssakene? Det er en kjensgjerning at journalistene ofte søker eksperter for å uttale seg i media. Hvordan kan det påvirke debatten og strukturere nyhetene, hvilke stemmer blir hørt og hvilke blir ikke? Er det slik at man fortsatt kan snakke om en moderne for teknokrati, der profesjonsutøverne har en særskilt makt.

2. 4 - Mot demokratisk profesjonalisme - journalistens krevende rolle .

Dzur er på mange måter en motsats til dette, han henter inspirasjon fra både social trustee-modellen og den radikale kritikken når han lanserer sin versjon av demokratisk profesjonalisme. Målet her er at profesjonsutøverne skal arbeide *med* offentligheten. Tanken er basert på Habermas teori om offentlige rom, der man skal forsøke å pleie et jevnt demokratisk engasjement. En av profesjonene han trekker frem som har kommet lengst på dette stadiet er journalistikken. Målet til journalisten blir i stor grad å lytte til offentligheten å bidra til å engasjement ved å sette fokus på saker som opptar de.

Media har altså en unik rolle som en slags fjerde statsmakt, en ser at rollen bærer med seg et tydelig samfunnsansvar, og kan påvirke både på makro og individnivå. Samtidig er rollen preget av press fra mange ulike retninger, økonomiske hensyn kan påvirke troverdigheten og internett-æras krav om konstante nyhetsoppdateringer kan påvirke kvaliteten.

En kan dermed se viktigheten av en tydelig presseetikk, og Foreman viser spesielt til to viktige grunner: Den første grunnen er moralsk, journalistene er også individer som må følge etiske retningslinjer for å regnes som "gode" mennesker. Videre argumenterer han for at det er en praktisk grunn. Et nyhetsmedium bør følge god presseskikk fordi det vil lønne seg i det lange løp. Et nyhetsorgan som ikke formidler god og riktig informasjon, vil miste lesere.

I Norge har vi Vær varsom-plakaten er listen av retningslinjer som norske journalister må forholde seg til, samtidig vil det ikke mange situasjoner oppstå etiske dilemmaer som ikke lar seg besvare på en så enkel måte. I et forsøk på å oppsummere pressetikkens rolle vil jeg kortfattet nevne noen av de klassiske etiske teoriene, for å illustrere hvor kompleks journalistens rolle kan være.

En kan knytte pressetikken til mange av de klassiske retningene innen etikken. Foreman mener at en journalist alltid bør ha den gyldne regel som en grunnregel i bunn, denne går ut på at man skal sette seg inn i andres ståsted. Her kan man stille seg spørsmål som: Hvordan ville du følt deg om du ble fremstilt på denne måten?

Pliktetikken står også sterkt i pressetikken, den henter inspirasjon fra Immanuel Kant og baserer seg på det kategoriske imperativ om menneskeverd: mennesker skal behandles som mål i seg selv og ikke midler. Nytteetikken er sterkt knyttet til Bentham og Mill handler om at man skal gjøre det som ganger flest, i pressen kan det handle om valget om å formidle informasjon som kan skade enkeltpersoner.

3. Oppsummering og avslutning.

Når man skal prøve å nøste opp profesjonsbegrepets historie er det vanskelig å ikke komme frem til noen løse tråder. I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse noen viktige aspekter ved profesjonenes utvikling, både hvordan de historisk sett har utviklet seg, men også hvordan profesjon som begrep kan sees som ideologiske institusjoner som er i en stadig drakamp om autoritet og selv-bestemmelse.

Videre har jeg forsøkt å se hvordan pressetikken og journalisten spiller en viktig rolle, både når det kommer til tanken deliberativt demokrati og generelle etiske hensyn som profesjonsutøver. En ser at det ikke finnes et klart, gyldig svar til enhver kontekst, men en journalist må alltid gjøre ulike pressetiske betraktninger på grunnlag av den gitte situasjonen.

I en større oppgave ville jeg gått mer i dybden på de ulike klassiske etiske retningene man kan knytte til pressetikken, det kunne vært relevant å både snakke om den gyldne middelvei og omsorgsetikken, siden nærhetsaspektet også spiller en sentral rolle i pressetiske vurderinger. I tillegg ville det vært interessant å se nærmere på omsorgsetikken i tilknytning til velferdsprofesjonen, for å illustrere hvordan profesjonsbegrepet er og fortsetter å være et omdiskutert og dagsaktuelt tema.